

Eugeniusz Szymik, Katarzyna Kuźnik

Rozwój dziecka zdolnego : studium przypadku

Nauczyciel i Szkoła 3-4 (44-45), 61-65

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Rozwój dziecka zdolnego (studium przypadku)

W naszym artykule zaprezentowane zostanie studium przypadku ucznia zdolnego z matematyki i podejmowane wobec niego działania ze strony nauczyciela.

Nie ulega wątpliwości, iż wspieranie rozwoju intelektualnego dzieci zdolnych poprzez: rozbudzenie u nich wyobraźni, pracowitości, inwencji twórczej, należy do zadań szkoły, a przede wszystkim nauczycieli pedagogów, gdyż są oni odpowiedzialni za losy tych uczniów.

Naszym zdaniem to nauczyciel, chcąc osiągnąć widoczne efekty w pracy z uczniem zdolnym, winien rozpoznać jego możliwości oraz opracować, zgodny z wynikiem rozpoznania, przemyślany plan działania w zakresie doboru treści kształcenia (chodzi tutaj o trudniejszy materiał i szerszy jego zakres, aby umożliwić wychowankowi głębsze poznanie określonej dziedziny nauki, np. matematyki), metod nauczania, form organizacyjnych zajęć dydaktycznych, a także oddziaływań wychowawczych, na przykład poprzez przyjęcie właściwej postawy wobec tych uczniów.

Z praktyki pedagogicznej nasuwa się wniosek, iż uczeń określany jako zdolny ma często kłopoty z funkcjonowaniem w społeczeństwie, bowiem : kwestionuje zdanie nauczycieli, nie toleruje słabszych w nauce, zawyża poziom przerabianego materiału, a przez to staje się zazwyczaj wyalienowany w grupie rówieśniczej.

Potwierdza to K. Kruszewski, pisząc: *Miewa mu się za złe uporczywe dociekanie i dowodzenie swoich racji, częste kwestionowanie zdania nauczyciela, niekiedy w celu podważenia autorytetu. (...)*¹ Uczeń taki staje się kłopotliwy dla nauczyciela, gdyż, jak stwierdza cytowany autor: *Żąda on, nierzadko z powodzeniem, większej uwagi nauczyciela i zabiera mu lwią część czasu na lekcji kosztem innych*².

Warto podkreślić, że jeśli w swoich przedsięwzięciach nauczyciel będzie mógł liczyć na systematyczną współpracę z rodzicami dziecka zdolnego, to istnieje szansa, że działania te zaowocują w przyszłości sukcesami naukowymi i zawodowymi wychowanka, a zarazem zmobilizują go do dalszej wyczerpanej nauki, zainspirują do twórczych poszukiwań.

Jedną z ciekawych i skutecznych form pracy z uczniem zdolnym stanowi na pewno opracowanie i wdrażanie indywidualnego programu nauczania w zakresie jednego przedmiotu lub kilku przedmiotów pokrewnych czy nawet umieszczenie takiego ucznia w klasie programowo wyższej, zakładając ryzyko zaist-

---

¹ K. Kruszewski, *Sztuka nauczania. Czynności nauczyciela*. PWN, Warszawa 2005, s. 369.

² Ibidem, s. 369.

nienia problemów wychowawczych lub dydaktycznych, związanych na przykład z nauką innych przedmiotów.

Poniżej relacjonujemy autentyczny przypadek ucznia zdolnego, zdiagnozowanego z punktu widzenia pedagoga, pracownika Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Czerwoncu – Leszczynach przez współautorkę artykułu (stąd w relacji 1 os. l.p.).

Identyfikacja problemu

Z uwagi na to, iż z wykształcenia jestem pedagogiem i na co dzień pracuję w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej, zorganizowałam spotkanie dla nauczycieli, którzy chcą lub pracują z uczniem zdolnym. Przedstawiłam metody diagnozy, pracy, omówiłam procedurę wydawania opinii o indywidualnym toku lub programie. W efekcie tego spotkania trafił do Poradni zgłoszony przez nauczycielkę nauczania zintegrowanego uczeń klasy pierwszej szkoły podstawowej, Kamil K. W związku z tym, iż w centrum moich zainteresowań od dawna znajdował się uczeń zdolny – i w tym kierunku od dawna się doskonaliłam – podjęłam się diagnozy tego ucznia i rozwiązania problemu, który został sformułowany następująco – co zrobić, aby uczeń zdolny nie nudził się na lekcjach?

Geneza i dynamika zjawiska

Z wywiadu przeprowadzonego z nauczycielką otrzymałam następujące informacje: Kamil od początku nauki szkolnej znacznie przewyższał swoich rówieśników wiedzą i umiejętnościami. Matka już we wrześniu zasygnalizowała, iż jej syn był objęty dodatkowymi zajęciami w przedszkolu, gdyż nudził się na zajęciach. Bardzo szybko liczył, czytał, rozwiązywał różnorodne zadania, dlatego też nauczycielka przedszkola przygotowywała dla niego zadania inne niż dla pozostałych dzieci. A zatem pojawiła się propozycja wcześniejszego obowiązku szkolnego, na co matka wyraziła zgodę. Według nauczycielki Kamil był jako dziecko 6-letnie w pełni gotowy do podjęcia nauki szkolnej. Problem pojawił się z końcem roku szkolnego, bowiem okazało się, że wstępnie dyrektor szkoły zgodził się na przyjęcie chłopca do szkoły, uzależnił to tylko od opinii poradni. Okazało się jednak, że w momencie zgłoszenia na badania psychologiczno-pedagogiczne sprawdziłam datę urodzenia. Kamil urodził się po 1 września, a więc zgodnie z Ustawą o Systemie Oświaty nie mógł skorzystać z wcześniejszego obowiązku szkolnego. Przekazałam matce tę informację, a ona poprosiła, aby porozmawiać z nauczycielką, która będzie uczyła dziecko w zerówce i skonsultować przypadek jej syna. Rozmowa z nauczycielką przedszkola potwierdziła diagnozę matki. Kamil był chłopcem zdolnym, z którym ona chętnie podejmie dodatkowo pracę na zajęciach, aby się nie nudził i rozwijał zgodnie ze swoimi zainteresowaniami – były to działania na liczbach. Ze swej strony udostępniłam nauczycielce materiały na temat pracy z uczniem zdolnym i metod pracy, ze szczególnym zwróceniem uwagi na metodę stopniowania trudności. Chłopiec pozostał więc w zerówce, otrzymywał dodatkowe

zadania do rozwiązywania, których chętnie się podejmował. Ukończył przedszkole i 1 września podjął naukę w klasie pierwszej.

Pierwsze półrocze było zarówno dla nauczycielki, jak i dla Kamila bardzo trudne. Uczeń posiadał wszystkie niezbędne umiejętności, jakie powinien opanować uczeń klasy pierwszej, dodatkowo rozwiązywał zadania znacznie wykraczające poza materiał tej klasy. Nauczycielka początkowo przygotowywała dodatkowe zadania, jednak pojawił się problem, na ile może poszerzać zakres materiału, czy rodzice chcą tego i czy nie będzie to ze szkodą dla ucznia. Po pierwszym półroczu skierowała więc Kamila na badania psychologiczno-pedagogiczne do poradni.

Znaczenie problemu

Ważnym zadaniem, zarówno dla matki, nauczycielki, jak i dla mnie, pedagoga, stało się określenie warunków i postawienie tez: Jak pracować z uczniem zdolnym na etapie nauczania zintegrowanego, aby nie zahamować naturalnej potrzeby rozwoju oraz jak motywować go do nauki, pomimo braku ocen (w klasach I–III szkoły podstawowej, zgodnie z założeniami reformy oświatowej, wprowadzono ocenę opisową jako formę oceniania wysiłku i osiągnięć edukacyjnych uczniów). Diagnoza psychologiczno-pedagogiczna potwierdziła, iż Kamil ma wyższe niż przeciętne możliwości intelektualne, dydaktycznie opanował materiał szkolny na poziomie klasy drugiej, a treści programowe nawet w niektórych zakresach na poziomie klasy trzeciej.

Prognoza

Negatywna

Uczeń nadal uczęszcza na zajęcia, podczas których szybko rozwiązuje zadania przeznaczone dla wszystkich uczniów. Oczekuje zadań dodatkowych, adresowanych tylko do niego, jednakże z różnych przyczyn ich nie otrzymuje, co powoduje, że nudzi się coraz bardziej, zaczyna przeszkadzać nauczycielowi w prowadzeniu lekcji. Pojawiają się u niego cechy nadpobudliwości psychoruchowej. Nadal jest pierwszy w rozwiązywaniu zadań, otrzymuje więc pozytywne oceny, w postaci „znaczków”, ale w porównaniu z rówieśnikami wypada tak samo, nie ma więc poczucia, że to, co robi, jest trudniejsze. Obniża się jego motywacja do nauki, pojawiają się stwierdzenia, typu: „I tak dostanę najlepszy znaczek”. W efekcie Kamil w nauczaniu zintegrowanym jest uczniem bardzo dobrym, ale niewdrożonym do podejmowania samodzielnych zadań i działań, bez motywacji i aktywności, a dodatkowo sprawiającym coraz większe trudności wychowawcze.

Pozytywna

Świadomy posiadania w swojej klasie ucznia zdolnego nauczyciel nauczania zintegrowanego ustala po postawieniu diagnozy psychologiczno-pedagogicznej optymalną formę pomocy, konsultuje ją z pracownikiem poradni i rodzicami, opracowuje indywidualny program z uczniem i go realizuje. Stawia uczniowi wysokie wymagania, ale na miarę jego możliwości, mobilizuje do pracy. Dbą

o wszechstronny rozwój dziecka, w porę wychwytuje ewentualne chwile nudy, zlecając do wykonania zadania ciekawe i absorbujące. W ten sposób Kamil zdobywa nowe wiadomości i umiejętności, jest wspierany i doceniany.

Propozycja rozwiązania

Założyłam, iż niezbędne jest objęcie ucznia dodatkową pomocą w formie zindywidualizowanej pracy na lekcjach. W momencie podejmowania decyzji o pomocy uczniowi nie było jeszcze możliwości, aby był on promowany na podstawie opinii poradni do klasy programowo wyższej. Diagnoza psychologiczna wykazała, iż uczeń, pomimo wyższych niż przeciętne możliwości intelektualnych, ma specyficzne trudności w uczeniu się, które przejawiają się w postaci zaburzeń dysgraficznych – jest więc uczniem z ryzykiem dysleksji. Zaproponowałam więc pracę terapeutyczną w poradni, na którą zgodzili się rodzice. Równoległe zadeklarowali również dodatkową pracę w domu, według zaleconych przeze mnie ćwiczeń. Zaproponowałam również, aby poszukali dla syna klubu lub kółka zainteresowań, aby popołudniami mógł się rozwijać i osiągnąć również sukces w sferze pozadydaktycznej. Okazało się, że trafny był wybór kółka szachowego.

Wdrażanie oddziaływań

Uczeń od klasy drugiej był objęty indywidualnym programem nauczania zintegrowanego (ze szczególnym uwzględnieniem treści matematycznych), który został opracowany przez nauczyciela nauczania zintegrowanego we współpracy ze mną. Program obejmował, oprócz treści szkolnych, ćwiczenia rozwijające myślenie twórcze oraz ćwiczenia zaburzonych funkcji, wskazanych w opinii poradni. Praca na lekcjach była zindywidualizowana – uczeń wykonywał inne zadania, był zapraszany do tablicy, aby pokazać sposób rozwiązania; także testy sprawdzające wiadomości i umiejętności były dostosowane do jego poziomu. Kiedy szybciej kończył rozwiązanie problemu, nauczyciel zlecał mu do wykonania inny. Kamil regularnie uczęszczał na terapię do poradni, a dodatkowo rodzice pracowali z nim w domu, widząc, że słabszy poziom grafomotoryczny utrudnia mu na przykład odczytywanie własnych notatek.

Efekty oddziaływań

W efekcie wdrożonych oddziaływań Kamil jest obecnie najlepszym uczniem klasy szóstej. Jego średnia ocen to 5,4. Nie sprawia kłopotów wychowawczych, według wychowawcy jest koleżeński i bardzo lubiany przez rówieśników, chętnie pomaga innym w nauce, zostaje po lekcjach, aby coś wytłumaczyć kolegom. Realizuje indywidualny tok nauczania z matematyki, osiąga świetne wyniki w konkursach matematycznych, na przykład w „Kangurze”. Brał również udział w konkursie interdyscyplinarnym i dostał się do etapu rejonowego. Chętnie uczestniczy w zajęciach różnych kółek zainteresowań, angażuje się w życie szkoły i klasy.

Bibliografia

- Borzym I., *Uczniowie zdolni*. PWN, Warszawa 1979.
- Combs Mc B., Pope L., James E., *Uczeń trudny. Jak skłonić go do nauki*. WSiP, Warszawa 1995.
- Dolto F., *Nastolatki*. Wydawnicwo W.A.B., Warszawa 1995.
- Gondzik E., *Praca z uczniem zdolnym*. WSiP, Warszawa 1973.
- Jarosz E., *Wybrane obszary diagnozowania pedagogicznego*. Wyd. UŚ, Katowice 2002.
- Kruszewski K., *Sztuka nauczania. Czynności nauczyciela*. PWN, Warszawa 2005.
- Lewis G., *Jak wychować zdolne dziecko*. PZWL, Warszawa 1988.
- Lewowicki T., *Kształcenie uczniów zdolnych*. WSiP, Warszawa 1986.
- Milerski B., Śliwerski B., *Pedagogika*. PWN, Warszawa 2000.
- Obuchowska I., *Drogi dorastania. Psychologia rozwojowa okresu dorastania dla rodziców i wychowawców*. GWP, Warszawa 1996.
- Obuchowski K., *Psychologia dążeń ludzkich*. Wyd. Zysk i S-ka, Warszawa 1965.
- Okoń W., *Nowy słownik pedagogiczny*. Wydawnictwo „Żak”, Warszawa 1998.
- Painter F., *Kim są wybitni?*. WSiP, Warszawa 1993.
- Partyka M., *Zdolni, utalentowani, twórczy*. Wyd. Centrum Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej MEN, Warszawa 1999.
- Perrott E., *Efektywne nauczanie*. WSiP, Warszawa 1995.
- Popek S., *Zdolności i uzdolnienia jako osobowościowe właściwości człowieka*. Wyd. UMCS, Lublin 1996.
- Radzewicz J., *Wychowawca i jego klasa*. MAW, Warszawa 1986.
- Skórzyńska Z., *Przyczyny trudności wychowawczych [W świetle wyników obserwacji diagnostycznej]*. PZWS, Warszawa 1970.

Summary

The article brings forward the case of an above average talented student among his peers.

It concerns the attempt to broaden the student's interests, through additional exercises that beyond the Maths curriculum.